

משרד החינוך
מינהל חברה ונוער

בס"ד

על סדר היום
121

35

חשוון - כסלו התשע"ד
אוקטובר 2013

חמ"ד

ימים אותו קראת

תמילת שחרית של שבת

100 שנה ל"מסע המושבות" האחר הוא אני

משרד החינוך | מינהל חברה ונוער | יחידת חמ"ד | מינהל החינוך הדתי

אנחנו כאן, אנחנו כאן

החולה. הרבנים היטלטלו בעגלות רתומות לפרדות, בקרונות רכבת העמק, ואפילו על גבי סירה, כדי להיפגש עם אנשי המושבות. מסעם היה ארוך ומייגע, אך כל הקשיים היו כאין בעיני הרבנים ברצונם להשיג את מטרת המסע: קירוב לבבות בין אנשי "היישוב הישן" ובין אנשי "היישוב החדש", והנחלת ערכי תורה ומצוות בקרב החלוצים והמתיישבים.

בין אם השוגו מטרות המסע בין לאו, "מסע המושבות" נהיה סמל לניסיון הידברות בין המחנות. "לא באנו להשפיע, באנו להיות מושפעים", אמר הרב קוק לאנשי מרחביה, ואכן לפי השקפת עולמו, כל קבוצה צריכה הייתה ללמוד דבר מה מהקבוצה האחרת. האם שיח הדדי מעין זה קיים היום?

החברה הישראלית היום היא חברה מקוטבת, הזקוקה לרוחו המפייסת, המחברת והאוהבת של הרב קוק. דיונים בנושא "האחר הוא אני" הם חשובים, אך חשוב מהם הוא המפגש עם ה"אחר", המביע כבוד כלפיו ורצון להשפעה הדדית. אנו בשלים לבנות נתיבים להידברות בין שונים, ליצור שותפות בין כל חלקי העם למען מטרה משותפת: שמירה על מדינת ישראל כמדינה יהודית-דמוקרטית ושמירה על אחדותו של העם היהודי - "כאיש אחד בלב אחד" (רש"י לשמות יט, ב, ד"ה "ויחן שם ישראל").

בי"ט במרחשוון תשע"ד (2013) מלאו 100 שנה ל"מסע המושבות" - מסעם של עשרה רבנים, מחשובי המנהיגות הרוחנית-דתית של היישוב היהודי בארץ, למושבות ולקבוצות של אנשי העלייה הראשונה והשנייה. בראש המשלחת עמדו "רבן של יפו והמושבות" - הרב אברהם-יצחק הכהן קוק זצ"ל, ורבה של העדה החרדית בירושלים - הרב יוסף-חיים זוננפלד זצ"ל - שהיה מהמתנגדים החריפים ל"יישוב החדש".

אליהם התלוו רבנים נוספים: ר' בן-ציון ידלר, ר' משה קליערס - רבה של טבריה, וכן ר' יונתן-בנימין הלוי - נציגם של "פקידי ואמרכלי הולנד ודייטשלאנד" בעיר הקודש.

הרב קוק ראה במושבות הפורחות, בערים המתרחבות, ובארץ ההולכת ונבנית חיזיון מרהיב עין ומשובב לב. בעיניו, היה היישוב המתפתח בארץ ישראל בבחינת אתחלתא דגאולה. הסכמת הרבנים לצאת עמו למסע רוממה את רוחו. העובדה שקנאי תקיף כר' חיים זוננפלד ההונגרי האמין ברעיון המסע, הייתה עבור הרב קוק אות לכך שלא כבו הניצוצות במחנה.

המשלחת יצאה מיפו, למסע של למעלה מחודש ימים, למקומות יישוב שנסודו על-ידי אנשי העלייה הראשונה והשנייה. המשלחת הגיעה למקומות יישוב בכרמל, בעמק יזרעאל ובגליל, בעמק הירדן ובאזור הכנרת ועד לעמק

בברכה

אברהם ליפשיץ
ראש מינהל החמ"ד

ארז אשל
מנהל מינהל חברה ונוער

כתיבה ועריכה: פנינה בולקה, שושי שפיגל, אפרת עמנואל, מיכל דה-האן, הרב אברהם טייץ - בית הרב קוק | עריכה לשונית: אפרת חבה | הפקה: כרמלה אפטקר, רות קמולר לוי | לתגובות: hemdat@education.gov.il עיצוב: סודיו "שחר שושנה" | הוצאה לאור: גף הפרסומים, משרד החינוך | www.education.gov.il

במלאות 100 שנה ל"מסע המושבות"

מבוא

גיליון חמ"ד זה מוקדש ל"מסע המושבות". בסופו, זרקור מידע על הרבנית רחל נריה במלאות שנה לפטירתה. הרבנית נריה פעלה רבות למען החברה הישראלית, ברוחו של הרב קוק - אותה רוח אשר הניעה אותו לצאת ל"מסע המושבות".

מטרות

- להתוודע ל"מסע המושבות" ולהכיר בחשיבותו.
- לעורר במשתתפים הערכה לתכונותיו ולמעשיו של הרב קוק, מנהיג הצינונות הדתית.
- להכיר בחשיבות המפגש והדיאלוג בין דתיים וחילונים בחברה הישראלית.

עזרים

- נספח מס' 1: כרטיס מידע - "מסע המושבות".
- נספח מס' 2: מפה: "שיח רבנים-חלוצים ב'מסע המושבות'".
- נספח מס' 3: כרטיס משימה קבוצתית.
- נספח מס' 4: קטע קריאה: "להשפיע ולהיות מושפעים - מתרע"ד לתשע"ד, מסע בחברה הישראלית".

מהלך הפעילות

שלב א | פתיחה במליאה

סיפור המעשה

אפשרות ראשונה: המנחה יספר למשתתפים בקצרה על "מסע המושבות" (נספח 1). אפשרות שנייה: המנחה יקרין חלקים העוסקים ב"מסע המושבות" מתוך הסדרה "הכול אנשים" בהנחייתו של מודי בראון, שני פרקים בסדרה עוסקים בדמותו של הרב קוק, **חלק א' וחלק ב'** (הפרקים ארוכים, כ-30 דקות כל פרק, אין להראות אותם במלואם, אלא יש לבחור קטעים מתוכם לפי שיקול דעתו של המנחה).

שלב ב | קבוצתי

שיח רבנים-חלוצים ב"מסע המושבות"

המנחה יציג את המפה "שיח רבנים-חלוצים ב'מסע המושבות'" (נספח 2). כדאי לצלם את המפה בהגדלה ולהסביר שהמפה מתארת את תוואי המסלול של "מסע הרבנים". המנחה יבקש מכל משתתף לבחור נושא שבו הוא מבקש לעסוק מתוך הנושאים המופיעים בכותרות שבמפה. המשתתפים יחולקו לקבוצות על-פי הנושא שבחרו. כל קבוצה תקבל כרטיס משימה (נספח 3) ותבצע את המוטל עליה.

שלב ג | במליאה

דיווח הקבוצות.

שאלות לדיון

1. מה היה מעניין בעיניכם בפעילות? מה התחדש לכם?
2. אילו קשיים בקשר בין דתיים וחילונים עלו ב"מסע המושבות"? איך התמודדו אז עם קשיים אלו?
3. אילו קשיים קיימים בקשר בין דתיים וחילונים במציאות של ימינו?
4. במה שונה ובמה דומה הקשר בין דתיים וחילונים בשנת תרע"ד (1914) לקשר בין שתי הקבוצות בשנת תשע"ד (2014)?
5. מה אנו יכולים ללמוד מדמותו של הרב קוק וממעשיו במטרה לקרב בין דתיים וחילונים?
6. **לסיכום:** "להשפיע ולהיות מושפעים - מתרע"ד לתשע"ד, מסע בחברה הישראלית" - המנחה יקריא את הקטע שבנספח 4 (אפשר לחלק את הקטע לכל המשתתפים) ויעלה לדיון את השאלות הרשומות לאחוריו.

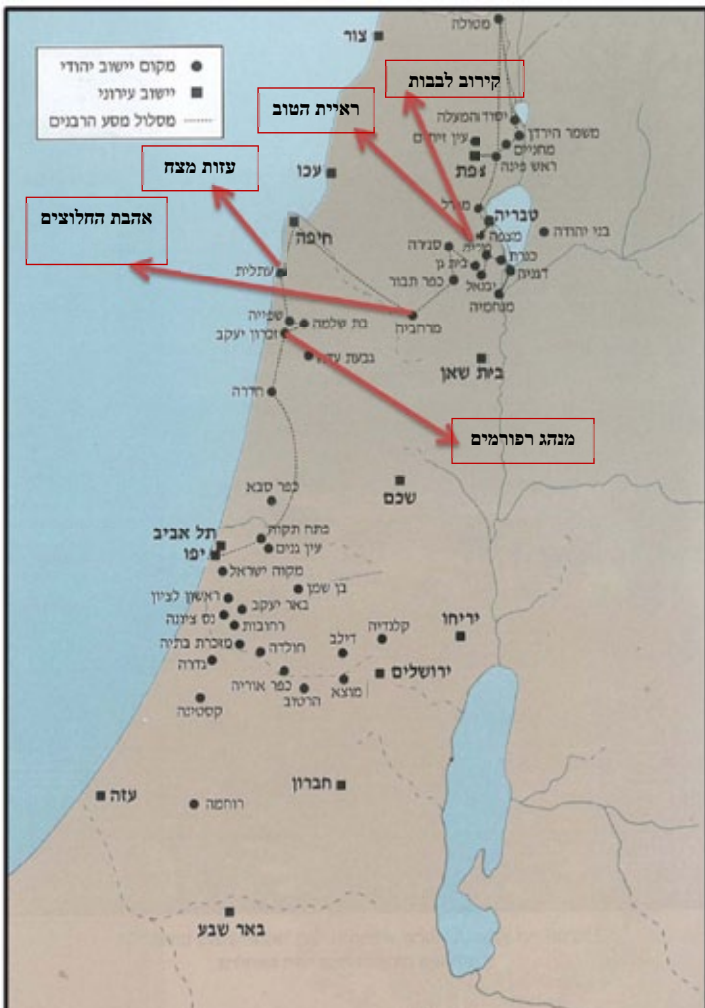

חיים מסורתי, בעיקר בנושאי כשרות, שמירת שבת, חינוך יהודי במושבות וקיום מצוות התלויות בארץ, ובמטרה למנוע את הקרע שהחל להיווצר בין "היישוב הישן" ל"יישוב החדש". ברוב המקומות שאליהם הגיעו הרבנים, הם התקבלו בכבוד גדול. החלוצים התכנסו בבתי הכנסת לשמוע את דרשותיהם, והרבנים, מצדם, האזינו לבעיות שהעלו המתיישבים, ביניהן בעיות בתחום החומרי. המסע נחל הצלחה חלקית בלבד: במושבות העלייה הראשונה התקבלו דברי הרבנים בהתלהבות ובהבנה, והייתה נכונות עקרונית להיענות לבקשות המשלחת, אך ביישובי העלייה השנייה, שחלק מחבריהם היו חילונים וסוציאליסטים, המשלחת התקבלה בקרירות. הרבנים תלו את האשמה בעצמם. באנו בשעה מאוחרת מעט, אמר הרב קוק לסיכום המסע, והוסיף: אבל לא מאוחרת מדי.

נספח מס' 1: "מסע המושבות" - כרטיס מידע

"מסע המושבות" או "מסע הרבנים" הוא כינוי למסע שיזם הרב אברהם-יצחק הכהן קוק כשהיה רבה של יפו. משלחת רבנים יצאה למסע לביקור החלוצים במושבות בעמק יזרעאל ובגליל, בעמק הירדן ובאזור הכנרת ועד לעמק החולה. עם הרב קוק יצאו למסע הרב יוסף-חיים זוננפלד זצ"ל - רבה של העדה החרדית בירושלים, שהיה מהמתנגדים החריפים ל"יישוב החדש", הרב יעקב משה חרל"פ, הרב בן-ציון ידלר, הרב מרדכי קליערס ועוד. המסע ארך כחודש ימים, מתאריך י"ט בחשוון ועד י"ז בכסלו תרע"ד (1913), ובהלכו ביקרו הרבנים בעשרים ושישה יישובים בצפון הארץ. חלק ממקומות היישוב שבהם ביקרו, כגון חדרה וזיכרון-יעקב, היו מושבות של אנשי העלייה הראשונה, שהיו אנשים שומרי מצוות. מקומות יישוב אחרים שביקרו בהם, כגון מרחביה, פוריה, כנרת, מנחמיה וראש-פינה, הוקמו על-ידי אנשי העלייה השנייה, שהיו רחוקים מדת ישראל.

נספח מס' 2: מפה: "שיח רבנים-חלוצים ב'מסע המושבות'

רקע למסע

בכ"ח באייר תרס"ד (1904), הגיע הרב קוק לארץ ישראל לכהן כרבן של יפו ושל המושבות. בשנים אלו, שנות העלייה השנייה, הגיעו עולים רבים לארץ ישראל, ביניהם היו צעירים חלוצים בעלי אידאולוגיות מודרניות, בין השאר סוציאליסטיות, שהתרחקו מאורח החיים המסורתי. הרב קוק העריך מאוד את החלוצים אנשי העלייה השנייה, הבונים ומפתחים את הארץ במסירות נפש, וראה בהם חוליה חשובה בתהליך הגאולה. הרב קוק ראה שביישוב החדש האחיזה בדת נחלשת ושהחילון פושט בישראל, והתמודד עם תופעות אלו בדרכי נועם בביקורים מדי פעם בפעם במושבות ובבקשה מהמתיישבים לחזור למקורות.

הרב קוק רצה לחדור אל עומק לבו של הפועל הצעיר והאמין בכוחו של מפגש ישיר לקרב לבבות. לפיכך, בשנת תרע"ד (1913), יזם הרב קוק מסע של רבנים אל המושבות במאמץ לקרב את המתיישבים לקיום המצוות. חלק מרבני ה"יישוב הישן" השתתפו עמו במסע. ארגון הפקידים והאמרכלים של אמסטרדם קיבל על עצמו את מימון המסע, ונציג הארגון בארץ, הרב יונתן-בנימין הלוי הורביץ, השתתף במסע בעצמו.

מטרת המסע ותוצאותיו

המסע הוגדר כמסע התעוררות וקירוב לבבות, במטרה להכשיר את הקרקע להחזרת החלוצים, במידת האפשר, לאורח

מקור: (מתוך חוברת "זולאן אתה הולך?" בעקבות מסע המושבות, תשע"ג, ירושלים: בית הרב קוק)

כרטיס משימה קבוצתית מס' 2: ראיית הטוב

ביום א', ר"ח כסלו תרע"ד, אחר תפילת מנחה, הגיע מסע הרבנים בעגלה לפוריה (ליד טבריה). הרבנים מצאו מושבה המשתרעת על שטח של ארבעת אלפים דונם, ובה בתים יפים ונטיעות. השבת לא נשמרה במושבה זו, המטבח לא היה כשר, לא היו בית כנסת ומקווה טהרה, והחינוך היה חילוני.

בבואנו למקום נשמעו ריחות. תיכף רצו הפועלים למקום היריות ותפסו ערבי שחפץ לגנוב צאן מן העדר. הפועלים תפסו את הגנב ואסרוהו עד יום המחרת (כדי) שיעמידוהו למשפט הממשלה. ונפלא היה לראות ההנהגה הנימוסית היפה שהתנהגו הפועלים גם עם הגנב השפל הזה בעת שהיה בידם. נתנו לו מקום הגון ללינה, האכילוהו והשקוהו. פה ראינו קרן אור מיושר הלב הישראלי הטבעי איך הוא מתנוצץ בהיגלותו... כך, בשעה שליבו (של הרב קוק) המה בו מכאב וצער למראה עזיבת הדת מצד הצעירים, שמח לגלות לפחות מצוות אנושיות, וכאשר ראה איך הם מתנהגים עם ערבי גנב שנתפס על ידם, קרא עליהם את הפסוק: "לא עתה יבוש יעקב... בראותו ילדיו... יקדישו שמי".

(שמאל אבידור הכהן [2002], האישי נגד הזרם,

ידיעות אחרונות, עמ' 59-61)

כרטיס משימה קבוצתית מס' 1: שבחם של עובדי האדמה

ביום שלישי, כ"ה בחשוון תרע"ד בבוקר, הגיע מסע הרבנים למרחביה

עדות אישית של גרשון גפנר על ביקור הרבנים במרחביה

יום אחד קיבלנו במפתיע ידיעה מעפולה כי הגיעו הרבנים, ועתה הם מחכים בתחנה שנבוא ונסיעם למרחביה. בלית ברירה "שיפצנו" מיד את אחת העגלות שהיו עסוקות בהובלת זבל, ניקינו אותה וריפדנו בקש ובשקים, ויצאנו לעפולה. בכלי זה הסענו את האורחים למרחביה. הבענו בפניהם את צערנו על שלא היה סיפק בידנו, בזמן הקצר שעמד לרשותנו מאז קיבלנו את ההודעה על בואם המפתיע, להכין להם רכב נאה יותר, ואיתם הסליחה.

בתשובה להתנצלות זו השמיע הרב קוק זצ"ל נאום נלהב, שארך כשעה, ובו הביע את אושרו הרב על הזכות הגדולה שזכה בפעם הראשונה בימי חייו לנסוע בעגלתם של עובדים יהודים בארץ אבות... הרב דיבר בשבחה של עבודת האדמה ובשבח תולדותיו המקודשות של עמק יזרעאל זה, שראשונים יצאנו לגאלו משממתו בת האלפים... הרב סיים את דבריו בברכה נלהבת כי נזכה לחזות, בעינינו ממש, את הארץ כולה נגאלת ופורחת בעמלם של בני העם הנצחי. דברי הרב קוק זצ"ל עשו עלינו רושם עמוק, והרגשנו, תוך הערצה, כי אכן ראוי הוא לכתר התורה שלראשו.

(גרשון גפנר, "זיכרונות", בתוך: ...ולאן אתה הולך? בעקבות

מסע המושבות [תשע"ג], ירושלים: בית הרב קוק)

שאלות לדיון

1. אלו קשיים לדעתכם עמדו בפני הרבנים בצאתם למסע המושבות ובמטרתם ליצור שיח בין הרבנים והחלוצים?
2. במפגש זה, ראה הרב קוק את ההנהגה הנימוסית של הפועלים בבחינת "דרך ארץ קדמה לתורה". מהי הנהגה נימוסית?
3. לדעתכם, כיצד השפיע גישת הרב קוק על השיח בין החלוצים והרבנים במושבה פוריה?

שאלות לדיון

1. אלו קשיים לדעתכם עמדו בפני הרבנים בצאתם למסע המושבות ובמטרתם ליצור שיח בין הרבנים והחלוצים?
2. לדעתכם, כיצד השפיעה תגובת הרב קוק על השיח בין החלוצים והרבנים? מה אפשר ללמוד ממנה על תפיסתו של הרב קוק את עבודת האדמה בארץ ישראל ואת מעשיהם של החלוצים?

היערכו להצגת הדברים בפני המליאה

1. תארו את המסע, על כל הקשיים שבו, והתמקדו בשיח בין הרבנים והחלוצים.
2. לדעתכם, מה אפשר את השיח בתרע"ד (1913)? האם היום, במציאות הישראלית בתשע"ד (2013), יכול להתאפשר שיח כזה על אותו בסיס?

תבטיחו לי כולכם, כאיש אחד בלב אחד להתחיל לכבד את מצוות התורה, לשמור את השבת והכשרות".

"מבטיחים אנו רבי!" - הדהדה קריאה אדירה מפיות הפועלים, ואז צנח עייף ויגע על הספסל, כששפתותיו לוחשות "ברוך ה' וברוך ומבורך שמו". למחרת ליל הפלאים הגדול, נשאר הרבנים במקום ופיקחו על סדרי הכשרת הכלים והמטבח, שנעשתה על-ידי פועלי ופועלות המקום, כששירת הרב בפיהם.

ביומנו רשם (הרב קוק) באותו היום: "אשרי עין ראתה ריקודין של תשובה"...

(שמאל אבידור הכהן [2002], האישי נגד הזרם,

ידיעות אחרונות, עמ' 60-61)

שאלות לדיון

1. אלו קשיים לדעתכם עמדו בפני הרבנים בצאתם למסע המושבות ובמטרתם ליצור שיח בין הרבנים והחלוצים?
2. מה הייתה תגובתו של הרב קוק לריקודים וכיצד השפיעה לדעתכם תגובתו על השיח בין החלוצים והרבנים?

היערכו להצגת הדברים בפני המליאה

1. תארו את המסע, על כל הקשיים שבו, והתמקדו בשיח בין הרבנים והחלוצים.
2. לדעתכם, מה אפשר את השיח בתרע"ד (1913)? האם היום, במציאות הישראלית בתשע"ד (2013), יכול להתאפשר שיח כזה על אותו בסיס?

כרטיס משימה קבוצתית מס' 3: קירוב לבבות

ביום א', ר"ח כסלו תרע"ד, אחר תפילת מנחה, הגיע מסע הרבנים בעגלה לפוריה (ליד טבריה). הרבנים מצאו מושבה המשתרעת על שטח של ארבעת אלפים דונם, ובה בתים יפים ונטיעות. **השבת לא נשמרה במושבה זו, המטבח לא היה כשר, לא היו בית כנסת ומקווה טהרה, והחינוך היה חילוני.**

לאחר תפילת ערבית הסכימו הרבנים לסעוד במקום, אבל לא בחדר האוכל הגדול, שהוגשו בו מאכלי טרפה. באחד החדרים הצדדיים הובאו לפניהם לחם, דגים מלוחים ותה, והם נטלו ידיהם וסעדו פת ערבית. עד שישבו הרבנים בסעודתם, נשמעה שירה אדירה מאולם האוכל הגדול. הפועלים נתאספו שם ופתחו בשירה. **"צריכים להיכנס אליהם"**, אמר הרב קוק. "בוודאי, בוודאי" - הסכימו עימו חבריו הרבנים.

"אל יבנה הגליל, אדיר יבנה הגליל" - קידמו הפועלים בשירה את פני הרבנים, לפתע הושלך הס. הרב קוק קם ממקומו והחל לשאת דבריו. "הגיעה השעה לשים קץ למצב המוזר של התרחקות בין היישוב הישן ליישוב החדש... אחים יקרים, אנא התקרבו אלינו, כי הגיעה שעת קירוב הלבבות. די רחקנו זה מזה. הבה אחים אהובים ויקרים, שבים אנו, אנשי היישוב הישן, לחבק אתכם בזרועות פתוחות. אבל אנא אחים, התקרבו גם אתם אלינו בדרכי החיים, בכל הקדוש לישראל..." קירות חדר האוכל רעדו ממחיאיות הכפיים הסוערות. והנה חמק לפתע הרב קוק מן המעגל ויצא את החדר. הריקוד הגדול נמשך. והנה הוא חוזר כשהוא לבוש בבגדי שומר המקום כפייה ועקאל לראשו ובידו רובה השומרים. הוא פורץ לתוך המעגל ופותח בריקוד נפלא, כשכל הפועלים עומדים מסביב ומוחאים לו כפיים... הוא מנופף ברובה שבידו ומלהיב את הפועלים להגביר ריקודם באומרו: **"בשעה שהאדם רוקד, על כורחו הוא מתרומם טפח אחד למעלה"**. שעה ארוכה נמשך הריקוד... כשכל הפועלים מסביבו הוא הכריז: "הריני מוסר מודעה, כי לא אוריד מעלי את בגדי השמירה ולא אניח מידי את הרובה, עד שלא

כרטיס משימה קבוצתית מס' 4: מנהג רפורמים

ביום חמישי, כ' בחשוון, אור ליום שישי, הגיע מסע הרבנים למושב הברון רוטשילד זיכרון-יעקב.

אותו ערב שבת געשה זיכרון-יעקב ורתחה כולה. השמועה, כי הרבנים הגדולים שישבתו במקום לא יבואו להתפלל בבית הכנסת הגדול, עברה כחץ מקשת ופילחה את ליבותיהם של בני המושבה. ומדוע לא יבואו הרבנים לבית הכנסת מפואר זה, זאת הם הודיעו במכתב ברור ומפורש לוועד המושבה. במכתבם כתבו החמישה, כי **היות ובמת בית הכנסת נבנתה סמוך לארון הקודש, כנהוג בבתי הכנסת הרפורמיים** בגרמניה ובצרפת, אין הם יכולים לבוא לבית הכנסת הזה, ולגודל צערם ייאלצו או להתפלל ביחידות או להצטרף למניין של התימנים הנמצא בריחוק רב ממקום האכסניה.

"וכי בשביל דבר קטן כזה נותר על ביקור הרבנים בבית הכנסת שלנו?" - החלו טוענים איכרים ותיקים באוזני ראש הוועד המקומי מר אלברט, שנטה לא לוותר לתביעת הרבנים. לעומתם התייצבו "משכילי" זיכרון-יעקב וכמה מן המורים בבית הספר המקומי וטענו שהרבנים רוצים להחזיר את המושבה לחשכת ימי הביניים.

"אם הארכיטקטים של הברון, שבאו במיוחד מפריז, עשו את הבמה כך, אין לשנותה!" טענו ולבסוף הוא (מר אלברט) הודיע כי בינתיים תועבר הבמה לאמצע בית הכנסת לשבת זו בלבד, "ואחר כך נראה"... תשובת הרבנים הייתה שלילית. "אין המדובר בשבת אחת בלבד, זהו פרינציפיון קדוש", - ביקש הרב (קוק) למסור לוועד. הוא הודיע שהוא מוכן להסדר זמני לתקופה של חודש ימים, ואחרי תקופה זו תפורק הבמה הרפורמית עד היסוד בה ותיבנה במה כשרה כדת וכדין. מר אלברט... חזר והתייעץ עם המזכיר, והודיע כי יש לבקש מהרבנים לדחות את כל העניין לחודשיים, ובתוך תקופה זו תישמע גם דעת הברון מפריז ונראה איך ייפול דבר... כעבור שעה קלה חזר שמש הוועד משליחותו והביא עמו את תשובתו של הרב. הבמה כפי שהיא בנויה... היא סמל לעקירת הדת ולהריסת יסודות התורה, ולכן אין כל מקום של ויתור בנקודה זו. רגעים ספורים לפני שעת הדלקת הנרות בא שוב פעם שליח הוועד ובידו

איגרת חתומה בידי מר אלברט. במכתב נאמר כי הוועד ישתדל למלאות אחר דרישת הרבנים ולהפיק את רצונם עד כמה שידם תהא מגעת... ולתקדשה השבת... הם לא קיבלו שבת ביחידות, שכן עד שלא פתחו ב"לכו נרננה", נתמלא הבית אנשים. בני המקום ששמעו על המחלוקת שבין הרבנים לוועד החליטו לא ללכת לבית הכנסת הגדול ובאו להתפלל באכסניית הרבנים.
(שמאל אבידור הכהן [2002], האישי נגד הזרם, ידיעות אחרונות, עמ' 31-34)

שאלות לדיון

1. אלו קשיים לדעתכם עמדו בפני הרבנים בצאתם למסע המושבות ובמטרתם ליצור שיח בין הרבנים והחלוצים?
2. הרב קוק עמד בדעתו שאין להתפלל בבית הכנסת הבנוי כמנהג הרפורמים. לדעתכם, כיצד השפיעה תגובת הרב קוק על השיח בין החלוצים והרבנים?

כרטיס משימה קבוצתית מס' 5: עזות מצח

לילה אפל וערפילי עטף את המושבה עתלית כאשר הרבנים הגיעו אליה. ראשית דרכם של האורחים הייתה לבית הכנסת המקומי המשמש גם בית ספר וגם בית מרקחת לאיכרי המקום... לאחר התפילה נאספו האיכרים לבית הכנסת. היו יהודים פשוטים ותמימים שבאו אל הרבנים להתחמם קצת לאורם. "מה בדבר מקווה?" שאל ר' יונתן-בנימין. "יש מקווה, עוד לפני חמש שנים בנינו, אבל ד"ר הלל יפה מזיכרון-יעקב אינו נותן לפתוח אותה, הוא טוען שהיא תגביר את המלריה במקום", ענו האיכרים. "עוד הלילה אפנה אליו באיגרת", הודיע הרב קוק והודעתו נתקבלה בשמחה על ידי האיכרים.
חברי הוועד, סיפרו גם על הוויכוח המתנהל מזה שנה במקום בדבר קריאת שם עברי למושב, וביקשו מהרבנים להציע שם למושב. כאן התערב המורה בבית הספר המקומי והודיע שבעניין השם אין הרבנים צריכים להתערב כלל, שכן הפרופסור יוסף קלוזנר הציע... לקרוא את שם המקום מגדיאל. הרב קוק האזין לדברי המורה וכאשר הוא שומע

נספח 4 - כרטיס משימה קבוצתית

להשפיע ולהיות מושפעים

מתרע"ד לתשע"ד - מסע בחברה
הישראלית"

במהלך ביקור הרבנים במרחביה, קם אחד המתיישבים על רגליו וצעק: חבל על העבודה והדיבורים שלכם - פה לא תשפיעו כלום! הרב קוק פנה אליו ואמר לו בקול רך: לא באנו להשפיע, באנו להיות מושפעים. להיות מושפעים ממסירת הנפש. הרי יש כאן נשמות גדולות עם מסירת נפש גדולה לכלל ישראל.

שאלות לדיון

- מה דעתכם על דברי הרב קוק בתגובתו לדבריו של אותו מתיישב?
- באילו תחומים חשוב להשפיע על אחרים בחברה הישראלית ובאילו תחומים חשוב להיות מושפע מאחרים?
- עד כמה חשוב בעיניך לתרום מזמנך הפרטי להיכרות ולהידברות בין דתיים וחילונים בחברה הישראלית?
- בחברה הישראלית יש קונפליקטים בין הציבור הדתי לציבור החילוני. עד כמה חשוב בעיניך לתרום מזמנך כדי למנוע תופעות היוצרות ריחוק בין דתיים וחילונים, כמו: הפגנות נגד חילול השבת, יישובים נפרדים, תנועות נוער נפרדות, תחושת התנשאות ויחס של שנאה כלפי שונים מאתנו.
- תנו דוגמה אחת לפחות למעשה שבכוחכם לעשות כדי למנוע תופעות כגון אלו.

את דבר ההצעה הוא כאילו קופץ ממקומו. "לשם זה יש יחס עם רומי, ומדוע לקרוא יישוב בארץ הקודש בשם רומי?"... כולו אחוז כעס רב. מן הצד עומד ר' יעקב-משה ומתפלא: הרב כועס?... דווקא כאן בין האיכרים הפשוטים אשר אהב, הוא כועס וזועם?... המורה חוזר ומודיע כי למעשה כבר אישר הוועד המקומי את הצעת הפרופסור קלזנר ואין לשנותה עוד... "איזה משחק משחקים פה? הרי כל האיכרים היושבים פה לפניכם הם מחללי שבתות, אוכלי טרפות ונבלות, מעשנים בשבת ליד בית הכנסת ועושים את עסקיהם כביום חול, הם נקראים יישוב קדוש?"

הרב חוזר ומפסיקו ואומר לו: "טועה אתה בני... כי זאת עליך לדעת, הנפש של פושעי ישראל שבעקבתא דמשיחא, אלה המתחברים באהבה אל ענייני כלל ישראל, לארץ ישראל ולתחיית האומה, היא הרבה יותר מתוקנת בבחינתה הנפשית מהנפש של שלומי אמוני ישראל (החרדים), שאין בהם היתרון הזה של ההרגשה העצמית לטובת הכלל ובניין האומה והארץ..."

עתה פונה הרב אל האיכרים ומציע להם לקרוא את שם המקום "תרומיה" על שם התרומות והמעשרות שיתרמו מעתה מגידוליהם.

(שמואל אבידור הכהן [2002], האישי נגד הזרם,

ידיעות אחרונות, עמ' 40-42)

שאלות לדיון

- אלו קשיים לדעתכם עמדו בפני הרבנים בצאתם למסע המושבות ובמטרתם ליצור שיח בין הרבנים והחלוצים?
- מה לדעתכם מלמדת טענתו של הרב קוק בעניין שם המושבה על תפיסתו את המושבות. לדעתכם, כיצד השפיעה תגובת הרב קוק על השיח בין החלוצים והרבנים?

היערכו להצגת הדברים בפני המליאה

- תארו את המסע, על כל הקשיים שבו, והתמקדו בשיח בין הרבנים והחלוצים.
- לדעתכם, מה אפשר את השיח בתרע"ד (1913)? האם היום, במציאות הישראלית בתשע"ד (2013), יכול להתאפשר שיח כזה על אותו בסיס?

**זרקור על
מנהיגה
מתנדבת**

הרבנית רחל נריה ע"ה - במלאות שנה לפטירתה

"עולם חסד יבנה" (תהלים פט, ג)

נעורים, ובחברת פרי עטה: "נישואין של אושר", אשר תורגמה לשפות רבות ומוענקת עד היום לכלות ברחבי הארץ והעולם. הייתה בין מייסדות המועצה לתרבות המשפחה היהודית (תמ"ד), אשר הביאה למודעות הציבור בישראל את ערכי הבית היהודי ואשר התמודדה עם

השפעת התרבות המערבית על מוסד המשפחה.

במשך שש שנים, ריכזה את פעילות המועצה - שחבריה ייצגו את כל גוני הקשת של החברה הישראלית. בין חברי המועצה היו רחל ינאית בן-צבי, המשורר אבא קובנר ולאה רבין. הרבנית נריה הייתה מראשי תנועת "אמונה" וחברה בהנהלת התנועה, והייתה בין יוזמות ה"שירות הלאומי" לבנות.

ביתה היה פתוח לכל דל ונדכה. היא הקימה "קופת צדקה" שהייתה בסיס לאימפריה ענפה של חסד במשך עשרות שנים, עד שהרבנית הגיע לגיל זקנה ושיבה. בדרכה הצנועה, השפיעה על מעגלים רחבים

בחברה הישראלית כולה. על פועלה הרב, קיבלה את התואר "יקירת החינוך הדתי", הוכתרה בתואר "דוקטור לשם כבוד" באוניברסיטת בר-אילן, ועוטרה ב"אות הנשיא למתנדב" מטעם נשיא מדינת ישראל.

בכ"ב בכסלו תשע"ד, נציין שנה להסתלקותה של הרבנית רחל נריה - "אם דור הכיפות הסרוגות", אשת הרב משה-צבי נריה זצ"ל - מייסד וראש ישיבות בני עקיבא, שעלה לגנזי מרומים ב"ט בכסלו תשנ"ו.

"כמו רחל אשתו של ר' עקיבא, וכמו רחל אשתו של יעקב אבינו, ככה סבתא רחל ז"ל חיה במסירות נפש לכל עם ישראל", ספד לה נכדה הרב יצחק נריה.

הרבנית רחל נריה (לבית גיטלסון) נולדה בשנת תרפ"א (1921) בליטא. היא עלתה לארץ כנערה צעירה והשלימה את לימודיה בתיכון "תלפיות". למדה פילוסופיה, היסטוריה וקבלה באוניברסיטה העברית בירושלים.

נישאה לרב משה-צבי נריה, מייסד וראש ישיבות בני עקיבא, ונתברכה בשמונה ילדים. הרבנית נריה עסקה בהוראה והתמסרה לפעילות ציבורית בתחומי התרבות, החינוך והרווחה. במשך שנים רבות, הייתה מעורבת בעשייה התנדבותית למען החברה בישראל. לאחר קום המדינה, הקימה עם בעלה את "תו"ם" (תורה ומקצוע) - בית ספר לנוער ממשפחות מצוקה שהוקם במושב חרב-לאת (על יד חדרה).

במשך שנים-עשרה שנים רצופות, ניהלה את המוסד בהתנדבות, וזכתה לראות את בוגריו משתלבים במעגלי החברה הישראלית.

לאחר התבוננות בבעיות הדור, יצאה למסע הסברה בנושא קדושת הבית היהודי. היא ניהלה עם מאות בני נוער שיחות על מצב המשפחה היהודית בעידן המודרני-מתירני והציגה דרכי התמודדות לצורך שימור אופייה היהודי-מסורתי. במשך יותר מעשר שנים, לימדה בהשתלמויות מורים, מדריכים ומחנכים, והעמיקה את השיח על המשפחה היהודית. את השקפתה בנושא העלתה על הכתב בספריה "מול מבוכת המתירנות" ו"טל